

Nove tehnologije i sumrak demokracije

Dok smo se mi odmarali, u srpnju se dogodilo nekoliko važnih stvari koje ukazuju na smjer u kojem se razvija naša tehnološka civilizacija. Nove tehnologije su moćne, onima koji žele moć mogu donijeti neslućene prednosti na račun ostaka čovječanstva koji tehnologiju doživljava isključivo s korisničke strane. 12. srpnja Facebook je dobio pljusku od regulatora: mora platiti kaznu od 5 milijardi dolara jer je podatke svojih korisnika bez njihova znanja i privole ustupio tvrtki Cambridge Analytica, koja ih je koristila kako bi utjecala na ishod predsjedničkih izbora u SAD i za podršku LeaveEU kampanji, popularno zvanj Brexit.

Reakcije na kaznu su različite. Jednima ona izgleda ogromna, jer je Google 2012. dobio globu od samo 22 miliona dolara. To je dosad najveća kazna koju je FTC odrezao jednoj tvrtki. Ali pobornici ljudskih prava i dio kongresmena smatra da je preblaga, jer toliko otprilike FB zaradi mjesečno. Zuckerberg je kongresnicima koji su ga saslušavali priznao da FB nije dovoljno štiti prava svojih korisnika i obećao da će se ubuduće popraviti. Za svaki naredni proizvod (u najavi je kripto valuta) morat će prije njegova lansiranja objasniti koje će podatke prikupljati i kako će ih koristiti, te "obećati" da će poštovati privatnost korisnika. To nije prvi put da je FB pod sumnjom, ali očito je da regulatori paze da ne bi naštetili poslovanju tako uspješne tvrtke, dok u isto vrijeme moraju javnosti dati do znanja da se ne slažu s lošim poslovnim praksama i izigravanjem zakona. I vuci siti i ovce na broju!

Prisjetimo se kako EU namjerava oporezovati internetske tvrtke koje posluju globalno, a porez plaćaju lokalno, u državi u kojoj je sjedište. Ubuduće bi se za promet ostvaren u stranoj državi i pripadajući porez plaćao u toj državi. Mediji su nakon objave te vijesti prenijeli prijetnju predsjednika Trumpa da će SAD uzvratiti trgovinskim sankcijama! FB i društvo imaju moćne zaštitnike!

Sve u svemu ispada da skandal nije naškodilo Facebooku: nakon objavljivanja vijesti o rekordnoj kazni FTC-a, dionice Facebooka su skočile! Očigledno je da su ulagači odahnuli, očekujući da će FB bez problema platiti kaznu i nastaviti poslovati po starom.

FB pruža uslugu besplatnog publiciranja svojim korisnicima, ali zarađuje od marketinga i prodaje osobnih podataka. Možemo očekivati da će sada njihovi odvjetnici preformulirati uvjete poslovanja i tražiti od korisnika da pristanu na njih, nastojeći tako od samih korisnika dobiti pravo na raspolaganje njihovim osobnim podacima.

Dok je FB kažnjen, Cambridge Analytica se više i ne spominje. Kako je to moguće, kad im je FB "samo" ustupio podatke, a oni su s njima radili nedopuštene stvari? Jednostavno, proglasili su bankrot, sakrili dokumentaciju i nestali.

Što je zapravo radila Cambridge Analytica? Iz ogromne mase podataka o biračima njihovi analitičari (numerati) nastojali su izdvojiti dvije grupe od interesa. Neodlučne, koji ne znaju za koga bi glasali, a onda među njima one koji bi se dali nagovoriti da se priklone strani za koju Cambridge Analytica radi. Druga grupa su ljudi koje se može pasivizirati, nagovoriti da se uzdrže od glasanja, a posebno među njima one koji su skloniji suprotnoj strani. Procjena je da su pobjedu Trumpu donijeli birači iz tri savezne države, njih ukupno 70.000, što je neznatna brojka u odnosu na ukupni broj birača u SAD. Ali pažljivim ciljanjem i slanjem personaliziranih poruka Cambridge Analytica je uspjela donijeti malu, ali presudnu prevagu i tako odlučiti ishod izbora.

Kako su u tome uspjeli? Analizom podataka o tome koje stranice ljudi lajkaju, tko su im prijatelji, koje su im sklonosti, što kupuju, koje stranice posjećuju, koje statuse čitaju itd. Drugim riječima, ostavljajući digitalne otiske mi korisnici otkrivamo o sebi mnogo više nego što smo u stanju zamisliti. Time dajemo trgovcima i političarima mogućnost da utječu na naše odluke. Trebamo se zapitati tko smo mi zapravo, što stvarno želimo, a što nam je usađeno izvana a da toga nismo ni svjesni? Jesmo li još autentični, ili smo postali nečiji proizvod?

Neke poslovne prakse koje je koristila Cambridge Analytica u najmanju su ruku degutantne, a svakako nemoralne i nezakonite. Poruke koje su širili društvenim mrežama nisu dio službene političke kampanje, već se plasiraju kao "glas naroda" s fiktivnih korisničkih računa. Za Trumpa su napravili slogan *Crooked Hilary*, a umjesto dvostrukog "o" stavili su lisičine, sugerirajući da se radi o nepoštenoj osobi koju bi trebalo zatvoriti. Trump je na svojim predizbornim skupovima izvikivao: *Put her away!* O tome nam pričaju bivši zaposlenici Cambridge Analytice koji su zgroženi time što se radi dali otkaze i postali žviždači. Do tada je Cambridge Analytica radila u tišini, ispod radara. Provodili su kampanje i u drugim zemljama osim Britanije i SAD, gdje su imali urede. Čini se da su sudjelovali i u huškanju budista u Mianmaru protiv muslimanske manjine, šireći strah i netrpeljivost, što je rezultiralo nasiljem nad manjinom. I za Brexit je jedan od najjačih "argumenata" bio strah od imigranata.

Otkrivanje skandala Facebook - Cambridge Analytica možemo zahvaliti istraživačkoj novinarki Carole Cadwalladr, koja je na to utrošila dvije godine. Godinu dana trebalo joj je da bivšeg zaposlenika CA nagovori da se ohrabri i progovori. Slijedila je trag novca da otkrije tko je financirao LeaveEU kampanju, otkrila je poslovne veze najvećeg britanskog donatora Arrona Banksa s Rusijom, gdje mu je nuđen udio u rudniku minerala. Jesu li i Rusi, uz neke bogate Amerikance, financirali Brexit? Lakše je pregovarati s pojedinim državama nego s EU kao blokom, pa je interes slabljenja EU očigledan. Cadwalladr je cijelo vrijeme izložena pritiscima, prijetnjama i sudskim tužbama. FB joj je prijetio tužbom ako objavi članak. Banks ju je na kraju tužio (također 12. srpnja), na što je ona uzvratila protutužbom za uznemiravanje i prijetnje s ciljem da je se spriječi u obavljanju novinarskog posla. Ni žviždačima iz Cambridge Analytice nije bilo lako, prijetila im je bivša tvrtka, čiji je vlasnik Robert Mercer, milijarder i republikanac koji je donirao 25 milijuna dolara za Trumpovu predizbornu kampanju.

Carole Cadwalladr je ugledna nezavisna novinarka (*freelancer*). Objavila je uspješan roman *The Family Tree*, po kojem je BBC snimio radio dramu i koji je preveden na nekoliko svjetskih jezika. Za svoj novinarski rad dobila je brojne prestižne nagrade (pobrojane su na njenoj stranici u [Wikipediji](#) [1]). Da bi mogla nastaviti istraživanja i podnijeti sudske troškove organizirala je uspješnu *crowdfunding* kampanju. Čitatelji su je odlučili podržati financijski, zato jer cijene njezino nezavisno novinarstvo. Za naše uvjete to se čini kao SF! Čitamo kako su na studiju novinarstva na Politologiji odlučili ukinuti predmet Istraživačko novinarstvo, vjerojatno zato jer se smatra da je to kod nas izumrlo i da mlade novinare s takvim obrazovanjem ionako nitko ne bi zaposlio. :(

O njenim otkrićima snimljen je film *The Great Hack*, koji je Netflix počeo prikazivati krajem srpnja. Film je sjajan, otkriva mnoštvo detalja i svjedočanstava iz prve ruke. Vrijedi ga pogledati. Izdvojit ću samo jedan živopisan detalj: bivša zaposlenica Cambridge Analytice, dok gleda prijenos saslušanja Zuckerberga i direktora Cambridge Analytice, ne može izdržati i svaki put kad oni izgovore neistinu emotivno reagira i buni se.

Carole Cadwalladr nastupila je u travnju 2019. na TED talku s izlaganjem pod nazivom "Facebook's role in Brexit — and the threat to democracy". U publici su bili "Bogovi Silicijske doline", osnivači Facebooka, Googlea, Twittera. Prenijet ćemo ovdje nekoliko citata iz njezina govora, a cijeli nastup pogledajte na [TED](#) [2]-u.

"Ne moram vam reći da se mržnja i strah siju online širom svijeta. Ali mi vidimo samo mali dio koji se odvija na površini. Otkrila sam ponešto o ovom tamnom podzemlju samo zato jer sam počela istraživati tvrtku Cambridge Analytica. Mjesecima sam tražila bivšeg zaposlenika Christophera Wylia. Ispričao mi je kako je ta tvrtka radeći za Trumpa i Brexit profilirala ljude politički da otkrije njihove osobne strahove kako bi ih bolje ciljala Facebookovim oglasima. Nezakonito su od Facebooka pribavili profile 87 miliona ljudi. Tehnologija koju ste izmislili je sjajna, ali sada je ona prizorište zločina. Zato se sada obraćam izravno vama, bogovima Silicijske doline: Marku Zuckerbergu, Sheryl

Sandvberg, Larry Pageu, Sergey Brinu i Jack Dorseyu. I vašim zaposlenicima i investitorima također. Vi ste to što se događa zapadnoj demokraciji kada se stoljetna tradicija izbornih zakona poremeti tehnologijom. Jer glasanje za Brexit pokazuje da je liberalna demokracija slomljena, a vi ste je slomili. To nije demokracija: širenje laži u mraku, plaćenih ilegalnim novcem dobijenim Bog zna otkud. To je subverzija i vi ste joj pomagači. Ne radi se više o lijevom ili desnom, Brexitu ili ostajanju, Trumpu ili ne. Radi se o tome da li je ubuduće moguće imati slobodne i poštene izbore. Kako stvari stoje, mislim da nije moguće. Zato vas pitam: da li vi to stvarno želite? Želite li da vas povijest tako pamti? Kao pomagače autoritarnoj vladavini koja se uzdiže širom svijeta? Jer vi ste naumili povezati ljude, a odbijate priznati da nas ista ta tehnologija sada razdvaja. Moje pitanje za sve ostale ljude jest: da li mi to želimo? Hoćemo li ih pustiti da se izvuku, zavaliti se i igrati se našim telefonima dok se spušta mrak?"

Zaista, hoćemo li ih pustiti da nam nekažnjeno rade što hoće? Današnji su moćnici već odavno naučili kako se manipulira demokratskim procesima, ali društvene mreže, *big data* i umjetna inteligencija pružaju im nove moćne alate. Dovoljno je imati novac da kupiš korisničke profile, a zatim platiš analitičarima da ti od toga naprave skrivenu kampanju koju ne može zaustaviti nikakvo izborna povjerenstvo. Cambridge Analytica je nestala sa scene, ali umjesto nje niknut će brojne slične tvrtke da zadovolje potražnju. A nama ne preostaje drugo nego se educirati da prepoznamo kad netko cilja naše strahove i budi u nama netrpeljivost. Uostalom umjetna inteligencija se može koristiti i za prepoznavanje lažnih vijesti, zar ne?

uto, 2019-08-13 21:05 - Aco Dmitrović **Kategorije:** [Kolumna](#) [3]

Vote: 0

No votes yet

story_tag: [nove tehnologije](#) [4]

[demokracija](#) [5]

Source URL: <https://sysportal.carnet.hr/node/1853>

Links

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Carole_Cadwalladr

[2] https://www.ted.com/talks/carole_cadwalladr_facebook_s_role_in_brexit_and_the_threat_to_democracy?utm_campaign=social&utm_medium=referral&utm_source=t.co&utm_content=talk&utm_term=technology

[3] <https://sysportal.carnet.hr/taxonomy/term/71>

[4] <https://sysportal.carnet.hr/taxonomy/term/207>

[5] <https://sysportal.carnet.hr/taxonomy/term/331>